

РОВЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ

105

ОРЛЕНЯ

ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ

ORLENJA Kinderzeitung

II рік видання

ВЕРЕСЕНЬ 1942 РІК

Ч. 9. (12)

Перший день у школі

П'ЕСА З НАТУРИ НА ОДНУ ДІЮ

(Шкільне подвір'я, з правого боку школа з ганком, ліворуч фіртка з вулиці. Ганок. Діти сходяться до школи, гамірно та весело. Дехто бавиться в квача. Микола біжить, за ним гониться Гриць. Микола рптовом падає під ноги Грицеві, останній трапляється рівновагу й падає на Миколу).

ГРИЦЬ: А що, таки дїгнав! (Тримає Миколу, той пручається на землі).

МИКОЛА: Не штука лежачого пїмати.

ГРИЦЬ: А чого ти впав?

МИКОЛА: Бо посковзнувся. Та пусти вже, от навїжений! (піднімається з землі й обтрушується) Хлопці! Поки дзвінок на лекцію буде, давайте заграємо в щось інше.

ОРИСЯ: Дивись на нього! Тільки хлопці! Ми теж хочемо бавитись.

МИКОЛА: Та про мене—бавтєсь, але в що?

ОРИСЯ: (Підскакує, б'є в долоні) В зайчика, в зайчика!

МИКОЛА: А як же в нього бавитися? Ти перш розкажи.

ОРИСЯ: Одного виберемо за зайчика, а решта стає вколо та співає.

—Коли будемо співати—зайчик все те проробить, про що співатиметься в пісні: візьметься за голову, за коліна, то знов затупотить на місті; потім, як заспіваємо „обіймися“, зненацька схопить когось з кола, пїманий стане за зайчика.

МИКОЛА: Ото цікава гра!... Пхе!...

ГРИЦЬ: Як тобі не цікава то й не бався. Орисю, я буду за зайчика. Добре? Хто цю гру знає—той грає.

1—Школярка: Я знаю!

2—Школярка: А ми в зайчика грались над ставом (діти кричать „я граю“, „я знаю“).

МАРІЙКА: А я хоч цієї гри не знаю; але хочу теж бавитися. Орисю, заспівай нам, щоб можна було на голос звести. (Орися співає, показуючи, що має робити зайчик).

Заїньку, та за голівоньку,

Та нікуди зайчику та ні вискочити,

Та нікуди зайчику та ні виплигнути.

Заїньку, сїпня в колінця,

Та нікуди зайчику та ні вискочити,

Та нікуди зайчику та ні виплигнути.

Заїньку, п'ятки, м'ятки.

Та нікуди зайчику та ні вискочити,

Та нікуди зайчику та ні виплигнути.

Заїньку, обернися,

А хто любий—милий—обіймися.

МАРІЙКА: Яка гарненька пісенька.

ГРИЦЬ: Ну, ставаймо. Я буду за зайчика.

МИКОЛА: А як же! (штовхає Гриця). Давайте полчимо. Хто останній вийде, то й буде зайчиком.

ОРИСЯ: А ти ж казав, що не будеш

МИКОЛА: А тобі зась! Ну, давайте полчимо.

ОРИСЯ: Як лічити, то й лічити. Ставайте всі вколо.

ГРИЦЬ: Я буду лічити. Ставайте швидше. (Діти стають вколо. Гриць лічить показуючи на грачів по черзі.)

Одіяв, другів, питав—не баран.

Сісот, гридвя—полатав—суддя.

А ти кум,—а ти лис, а ти—геть одступись!

(Віршика цього повторює стільки разів, поки не залишиться один. Той останній і буде зайчиком. Як вибрали зайчика, починається гра. При кінці гри на ганок вийшов учитель, прислухається, як діти бавляться. Як тільки зайчик почав ловити, учитель вихоплює з дітьми).

УЧИТЕЛЬ: Добридень, дітки! (Діти кинули гру, обступили учителя).

ДІТИ: (разом) Добридень!

УЧИТЕЛЬ: Ну, що ж, скучили за школою?

ОРИСЯ: Ой, прошу пана, я тільки одна сумувала! (манїжить) А вони ні!...

УЧИТЕЛЬ: Видно й по тобі. (жартує) В два рази грубшою стала. (Діти сміються. Орися зсоромилась) А ти ж, Івасику, що робив літом?

ІВАСИК: Та, прошу пана, в господарстві. Батько померли, мусів матусі помагати.

МАРІЙКА: Ото вже намагає! З нього добрий робітник... З макітри полоником кашу їсти. (Діти сміються).

УЧИТЕЛЬ: Не смійтесь, дітки. Івась добрий хлопчик. Я сам бачив як він возив копи з поля. Так і треба, Івасику, Бог працю любить. Сміятися з чесної праці—гріх, дітки. (До Орисі) Так, кажеш, Орисю, сумувала за школою?

ГРИЦЬ: Прошу пана, вона говорить неправду. Не тільки вона одна, ми всі сумували.

МАРІЙКА: А я навіть квіти принесла. Прошу прийняти від дівчаток.

УЧИТЕЛЬ: Які пишні квіти! Дякую! Де ж ти, Марійко, дістала?

МАРІЙКА: А я попросила у матусі грядочку в городі. І ми всі дівчатка посадили хто що мав. Так, як Ви нам розказували торік у школі. Цілісіньке літєчко над ними поралась.

УЧИТЕЛЬ: То це квіти вашого хову? Дуже добре зробили. Ці квіти для мене стали тепер ще дорожчими. Дякую вам щиренько, дівчатка. Це просто для мене несподіванка.

ОРИСЯ: (дрочиться з хлопцями) Ага, хлопці! А ви нічого не маєте!

МИКОЛА: Ото похвалилася! Хлопці, чого ж ви стовбичите! Хто що має давайте! (побіг до ганку, взяв скриньку й поставив перед учителем) Ми, прошу пана, за літо назбирали різних камінців. Маємо тут і з моря і з Карпат.

УЧИТЕЛЬ: Ого! Де ж ви дістали такий скарб?

МИКОЛА: А це ми в трьох. (показує на хлопців) Його брат їздив аж до Чорного моря, та звідтіля оці камінці привіз. А ось ці, мій батько з міста привіз, від знайомого пана професора, який ціле літо був в Карпатах. Він татові дав і вугілля з Донецького Басейну.

УЧИТЕЛЬ: Дивись! Та тут усе так чудово упорядковано, навіть назви виписані надкожним камінцем. (виймає фарнерову дощечку зі скрині й розглядає).

МИКОЛА: Тут таких дощечок є аж вісімнадцять. Ми хочемо це все віддати до музею, про який Ви говорили ще торік.

ГРИЦЬ: А ми в п'ятьох за літо збрали кавалочки дерев різних пород, які ростуть у нас в Україні. Прошу. (Ставить скриньку. Учитель зворушений виймає зі скриньки дощечку, на якій приклеєні рівенькими кавалочками різні породи дерев.) Тут є й садові.

ЮРЧИК: Як так, то й я, прошу пана, з сестрою та Семенком, теж маю щось до школи дати. Татко з міста привезли шклянну скриньку. А Семенів брат, той що вчився в гімназії, дістав нам дві золоті й дві срібні рибки. Завтра рано принесу до школи.

УЧИТЕЛЬ: Я бачу, дітки, ви пам'ятали й підчас літнього відпочинку про школу. Зробимо гарний шкільний музей. А я привіз зі собою багато випханих пташок, які замешкують на нашій рідній землі. (На фіртіці стає маленький хлопчик—Остап, у великій батьківській шапці і в таких же чоботях. Тримає пальці в роті. Дивиться розгублено, то на дітей, то на вчителя.) Завтра визначу кількох школярів, будемо впорядковувати наш музей, тому, що і влітку пам'ятали про школу, хочу й вам зробити приємність. (Обертається й бачить малого хлопчика, Остапа, на фіртіці) А це чий же? Ходи сюди, дитино! (Остап розгублено дивиться на вчителя).

МАРІЙКА: Та це ж Остапко Пилишчук!

ГРИЦЬ: Дивіться, як у батьківське вбрався! (тягнуть Остапа до вчителя. Остап підняв руку, щоб зняти шапку, але

106
так і залишився з піднятою рукою. Діти нізколом обступили Остапа).

УЧИТЕЛЬ: Що ж ти хочеш, хлопчику? (Остап похилив голову). Що ж ти хочеш?... Е, як я бачу, то ти говориш не вмєш.

ОСТАП: (амбітно) От, вмєю!...

ГРИЦЬ: То чому ж мовчиш?

УЧИТЕЛЬ: Що ж ти хочеш?

ОСТАП: У сколу! (Остап закривається рукою, діти сміються)

УЧИТЕЛЬ: То ж ти, Остапчику, ще маленький.

ОСТАП: (ображено) Егез, маленький. Аз сість літ маю!

ОРИСЯ: Прошу, пана, я його знаю. Це наші сусіди. Він страх, як хоче до школи ходити. Ціле літо надокучав мені, щоб я його вчила читати.

ОСТАП: Я не тільки вмєю цитати, єще й писати вмєю.

МИКОЛА: Та ти б шапку скинув (зсосує шапку Остапові на очі)

ОСТАП: (знімає шапку) Відципися!

УЧИТЕЛЬ: Не докучай йому, Миколо! Добре, завтра з матір'ю прийдеши, я тебе запишу.

ОРИСЯ: А як батько не пустять?

ОСТАП: Ого! Я такий, спо й втіцу. Аби тільки—вчитися. (Всі сміються)

УЧИТЕЛЬ: (сміючись) Тікати від батьків сором. А ти краще їх гарненько попроси, то вони тебе й пустять. Зрештою, сьогодні ввечері я буду в твоїх батьків. Ти мене Орісю заведеш до Остапа. Заговорився з новим школярем, а про те, що обіцяв—і забув. Зараз віддячу вам дітки, за ваші подарунки для школи. (Обертається до школи і б'є в долоні. Вікно відчиняється, на ньому стоїть хлопчик, передягнений за ведмедя. Через плече торба повна газеток „Орленя“ на голові шапочка з написом „Орленя“. Діти від несподіванки остовпіли. Остап з переляку сів на землю, та закрився шапкою).

ОСТАП: Ой лисецко! Це спо за звірюка?

ВЕДМІДЬ: (Знімає шапочку й говорить глибоким голосом.) Добридень любі дітки. Як бачите, „Орленя“ за вами так сумувало, так сумувало, що аж мусіло... (думает) що аж мусіло звернутися до мене, як до... (думает) як до найпрудкішого гінця. Просило мене рознести по школах вересневе число „Орленя“ й передати привіт та низенький уклін (кланяється). Казало: „Учіться, дітки“ (роздає газетку, діти розбирають). Будьте здоровенькі та про Орленя ваше пам'ятайте. (Діти радісно розглядають „Орленя“).

МИКОЛА: Дорогенький медведику, передай „Орленяті“, що ми його любимо, а кожного числа виглядаємо як ластівочку.

УЧИТЕЛЬ: Цього, що любимо мало. Пропоную зібрати гроші та передплатити цілою школою.

ГРИЦЬ: Я маю п'ять карбованців. Хто ще? Я збираю. (Діти кидають в шапку гроші. Гриць, обійшовши всіх, подає шапку учителеві. Учитель лічить гроші.)

УЧИТЕЛЬ: Зібрали 180 карбованців. Орісю, передай їх медведикові від нашої школи. Скажи що решту вишлемо поштою. (Оріся передає гроші медведикові).

ГРИЦЬ: Хай живе „Орленя“!

МАРІЙКА: Нехай світить нам на втіху

й науку! (Діти радісно кричать „хай живе „Орленя““)

ВЕДМІДЬ: „Орленя“ дуже втішиться, що ви про нього пам'ятаєте, Ваші побажання перекажу. Прощайте та передплату присилайте. (Вікно зачиняється.)

ОРИСЯ: Це наш добрий пан учитель нам таку радість привіз з міста. Подякуємо нашому панові, як слід добрим учням. Беріться, діти, за руки та ставайте в коло. (Отсчують колом учителя, співаючи „Наш вчитель хай живе, много літа хай має.“ Завіса повільно спускає)

ПЕТРО ЗНЧЕНКО.

З БОГОМ ДО НАУКИ

Нумо, з Богом зачинаймо
Знов науку в школі,
Хай нам в душі, так лягає,
Як засів на полі.

Поможи нам, Боже добрий,
Пильно все учитись,
Щоб і нами так раділи,
Як ланами жита.

Як те збіжжя всіх годує,
Для всіх воно страва,
Хай так з нашої науки
Користь буде й слава.

Учись дитино

Учись дитино, в науці вся сила,
Без знання — науки — ні крону в житті!
Наука гартує і духа, і тіло,
До щастя дорогу допоможе знайти.

Учися, дитино, — бо доля не мати, —
Здобуть її треба, сама не прийде!
Щоб більше зусилля, щоб більше
завзяття,
То ближче твого задоволення день!

Багато шляхів і стежок є у світі, —
Блудити так легко до смерті сліпцем.
Хто вчизся, — не блудить. Учітєся діти.
Розумний і в бої — міцнішим борцем

(З А К І Н Ч Е Н Н Я)

Місто — великий промисловий й торговельний центр, фабрик, різних закладів — тут сила — сила. А рух який! Трамваї, авто, візники... Вистави в крамницях — трудно й очі відірвати, зовсім не видно, що війна, купити всього можна, правда, лише за картками.

Дерев, городів, парків — не багато. Все доми й доми... Але весною, літом — повно тут зелені: на стінах будівель в'ється щось подібне до нашого дикого винограду, на верандах, балконах, по під вікнами на всіх поверхах — квіти, квіти й квіти. У всій Німеччині дуже кохаються в них і з замилюванням плекають їх.

Отакий Нюренберг. Але є в нім щось і таке, що найбільш мене зацікавило й захопило — це славний на всю Європу, другий по Гамбурзьким Tiergarten звіринень, оце то диво!

Я був у ньому два рази. Трудно мені описати його. Він зробив на мене велике враження. О, це не ті колишні „жидівські“ звіринці, що по наших волинських містах колись мандрували, в них нещасні, виголоднені звіри в клітках бідували... А тут?!... Це ж ніби цілі простори землі з лісами, горами, озерами, ріками з тропічних і північних країв сюди заблукали... Тут звіри... як у себе вдома; літом вони розкошують де їм захочеться, в пущі, воді, на скелі, на дереві; зимою вони в спеціальних домівках — криївках. Глядачів відділяють від звірів невеликий мур і широкий глибокий рів, у якому повно води. Звіри різні, тигри, льви, пантери, ягуари, ведмеді, кенгуру, слони, гіпопотами, носороги, жирафи, поні, кози, мавпи, такі мешканці вод, як крокодили, різні гади,

птахів сила—силенна... одним словом усе те, що я, як зовсім маленьким ще був, мав на своєму улюбленному лоту.

Не хотілось мені ані перший, ані другий раз, коли я був у звіринці, залишати його... Таке там усе цікаве... З жалем я прощався з звіринцем.

На закінчення ще кілька слів про Reichsparteitaggelände Нюренберг — це таке саме улюблене місто Фірера Адольфа Гітлера, як і Мюнхен. До 1939 р. в Нюренберзі щокору 1 березня відбувалися з'їзди державної націонал-соціалістичної партії. Для цього відведене певне місце коло Нюренберга... Як тут усе гарно й велично уряджено! Крім членів партії в цей день сюди прибували тисячі людей з цілої Німеччини, щоб хоч з боку приглянутись цій урочистості. Хотілось би й мені побувати... Але певне не доведеться, бо дасть Бог, літом я вже поверну до свого рідного краю, на незабутню Волинь.

Влодко К.

НІМЕЦЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ ФРОНТ

Перед 1933 роком взаємовідносини в німецькому народному господарстві між робітниками і працедавцями були справді сумні. Робітники не були об'єднані в одну організацію, а належали до найрізноманітніших як фахових, так і політичних спілок та організацій. Спілки й організації були роздрібнені та ставилися вороже проти підприємств. Для досягнення кращого стану робітництва проповідувалась ідея класової боротьби, роздмухувалась ворожнеча й ненависть одної класи до другої. Праця розцінювалась дорожче, як самі вироби. Підприємства хотіли платити робітництву як можна менше за працю, а робітництво хотіло свою працю продавати як можна дорожче. Внаслідок такого егоїстичного капіталістичного ладу виникло страшне безробіття.

Де кілька тисяч підприємств та капіталістів загарбали великі гроші, а мільони безробітних терпіли біду й голод.

Як спасіння проти такого стану, прийшов національний соціалізм з його цілком новими поглядами й ідеями: кожна здорова людина має право на працю, але також має

і обов'язок; в основі праці має лежати не стремління егоїстичного збагачення, а добробут цілого суспільства, і кожен має обов'язок працювати для того добробуту. Зміст роботи не в заробітку, а в службі загалу.

Буде цілому суспільству добре, добре буде і кожному членові того суспільства. Робітники й підприємці — не одиниці одного і того суспільства, а без суспільства вони існувати не можуть. Тому як одні, так і другі мусять працювати для одної вищої цілі для ДОБРА СВОГО НАРОДУ.

На цих засадах оснований був у 1934 році НІМЕЦЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ ФРОНТ (DAF), що охоплює собою разом усіх працюючих, як робітників так і підприємців. Цим створено одну суспільну організацію всі німців. Робітничий фронт нараховує і ні більше як 23 мільони учасників. Творцем і організатором його є „Державний Організаційний Провідник“ (Reichsorganisationsleiter) Др. Роберт Ляй. Німецький робітничий фронт має тепер своїм завданням, у суспільній роботі всіх, творити справжнє робітниче суспільство і здійснювати засади національ-

Беніто Мусоліні

Піддержують талановитих робітників. Організують кожного року державні змагання і призвання здібностей. (Reichsberufswettkampf), на яких можуть почути про найкращих про забезпечення робітників здоровими й культурними помешканнями та піддержує внутрішню колонізацію.

Так німецьке народне господарство і життя німецьких робітників за короткий час було організовано на цілком нових основах: замість боротьби клас утворено співробітництво всіх; в підприємствах працюють спільно тепер всі — і підприємець, як керівник підприємства і урядовці й робітники, як його члени, — працюють на користь підприємства, народу й держави.

Взірцеві підприємства, яких найкраще здійснюється основна думка провідництва, дістають в нагороду визначення "Goldene Fahne der DAF (Золотий Стяг Німецького Робітничого Фронту).

робітників. З огляду соціального НРФ — DAF дає своїм учасникам безплатні правні поради, піклується про їх здоров'я, допомагає безробітним і хворим і т. д.; підносить питання

ного соціалізму. Також і закордонні робітники - чужинці, що в Німеччині працюють, стоять під охороною Робітничого Фронту.

Робітничий Фронт забезпечує кожному, що творчо працює, місце праці та справедливую оплату за його працю і гідне з ним поводження. Далі, НРФ Фронт піддержує й допомагає всьому тому, що творить роботу приємною і радісною, чим збільшується продукція праці робітника, для того при НРФ створено єдину свого роду організацію „Kraft durch Freude„ (В радості сила), завданням якої піддержувати все, що може дати робітникові приємне радісне життя, полегшити його працю усувувати все, що може обтяжувати робітника в його роботі та шкодити його здоров'ю. Організують школи курси, на яких урядовці можуть здобути собі фахову освіту чи поширити її.

Німецькі тяжкі, далекасяжні гармати над каналом
Ля — Мани

ПОКЛИКАННЯ ВАРЯГІВ

Майже всі слов'яни платили данину сусіднім народам, тому, що ці народи були сильніші від них. Північні слов'яни та сусіди їх — фінські племена, платили данину Варягам, що жили за Балтицьким морем. Варяги обробляти землі не любили. Вони любили плавати в легких човнах по морю та грабувати слабших від себе. Слов'ян варяги знили давно, тому то добували від них хліб та хутра, а до того ще й дорога до

Греції, кудою варяги ходили грабувати, а часом наймались до війська, лежала через слов'янські землі. Розглянувши все у слов'ян, вони одного разу несподівано появились на землях північних слов'ян та обложили їх даниною. Племена ці покорились варягам, але не надовго. Років через два їм пощастило вигнати Варягів аж за море. Побувши ворога, слов'яни по старому не могли у себе запровадити ладу. Стали радитись і постановили вибрати князя, щоб володів ними та судив їх по — справедливому. А щоб князь не вирізняв свого роду з поміж інших та не розводив сварок і непорозумінь, постановили запросити на князя чужинця, такий із варягів. Між варягами було одне невелике, але хоробре племя. До цього племени було й послано послів.

Прийшовши до варягів, послі сказали: „земля наша велика та багата, але порядку в ній нема; приходьте княжити та володіти нами“ На ці запитання вибралось три брати з цілим племенем. Було це в році 862. Старший брат Рюрик сів княжити в Новгороді; другий брат Синеус на Біло-Озері, а третій брат Трувор в Ізборську.

Покинувши беріг рідний, крутий,
Відважні варяги поплинули в бій.
І піньється море, хвилями грає,
Вітер зловіщу їм пісню співає.

Хоч щогли ламає, струг далі все плине
По хвилях до країв незнаних, десь рине.
Відважні варяги зі смертю грають
Зібравшись до гурту їй пісні співають.

І сміло назустріч негоді пливуть,
А хвилі регочуть, а хвилі ревуть.
В очах їх відвага росте не агасає,
Не страшні їм бурі і море безкрає.

„Гей, діду!... Нептуне... Володарю моря!...
Вой крикнув схилившись — „не знаєм ми горя“
Погрози та буря для нас не страшна,
За нашу побіду, ось випий вина“.

І чару наповнену добрим вином,
Вой кинув в бозодню... Ущухло кругом.
Хвилі спокійно, ніжно хлюпочуть,
Побіду віщують, про славу шелочуть.

„Жде вас перемога!“ — Хвилі гудуть
І далі в простори варягів несуть.

П. Сивенький.

Наша література

Руданський Степан

(833 — 1873)

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Степан Руданський народився 1833 р. в с. Хомутинях на Вінниччині в родині сільського священика. Учився в Шаргородській духовній школі, звідки перейшов учитися до Кам'янець—Подільської духовної семінарії.

Потім вступив до Петербурзької Медико—Хірургічної академії. Навчаючись тут, дуже бідував.

Закінчивши в 1861 році академію, Руданський працює лікарем в Одесі, потім в Ялті. В Ялті від туберкульозу передчасно і вмер у 1873 році. Там же й похований.

Свою літературну діяльність Руданський почав іще, коли вчився в Кам'янець—Подільській духовній семінарії. Розвинув її в Петербурзі і в Ялті. Широко відомі „Співомовки“ Руданського—віршовані гуморески—ряд поезій, „Студент“, „Наука“, „Над колискою“, „Повій, вітре, на Україну“, з них остання стала народньою піснею.

Великої уваги приділяв Руданський перекладницькій роботі та збиранню усної народної творчості.

СТУДЕНТ

В славнім місті Петербурзі,
Недалеко від Неви,
Із болота виглядає
Хата бідної вдови.

Стара хата з удовою
Разом вік свій віджила
Печорніла, похилилась
І в болото увійшла

Увійшла по самі вікна...
В ганку сходи до сіней;
В сінях на бік похилились
Двоє скривлених дверей...

І направо—старій бабі
Смерть підписує патент,
А наліво—без копійки
Б'ється з нуждою студент.

І стіна кругом чорніє...
Тільки лазять павуки,
Тільки сумно виглядають
Із шкалубин прусаки.

Зима люта. Вітер свище;
Сніг по вікнах брязкотить;
Мороз душу обіймає,
Мороз тіло каминить.

А у хаті на постелі
У сурдуті і плащу
Сидить студент медицини
Другий місяць без борщу.

І живіт — як гриб заповся,
Облізає голова...
І остання догоряє
Його свічка дойова.

І сидить він поглядає
На похилену стіну:
Під стіною лежить череп,—
Нема й кришки тютюну.

С. Руданський.

По чому дурні

„Де ти був—єсь, пробував—єсь?
Розкажи, Іване!”

„Та де вже я не бував—єм!
Всюди був—єм, пане!”

Був в Одесі і Бендерах,
В Ромнах і Полтаві,
Ходив в Київ разів кілька,
Бував і в Варшаві“.

„А по чому ж там, Іване,
Дурні продаються?”

„Та то, пане, як до дурня:
Які попадуться!”

Дурень пан—заплатять більше,
Бо честь таки знають,
А як мужик, то звичайне:
Без ціни пускають“.

С. Руданський

Добре торгувалось

Чи в Києві, чи в Полтаві,
Чи в самій столиці
Ходив чумак з мазницею
По межі крамниці.

І в крамницях, куди глянеш—
Сріблом, золотом сєє,—
А йому то і байдуже:
Він дьогтю питає.

Реготять, купці дурні;
А він тільки сплюне
Та й до другої крамниці
Багатшої суне.

В найбагатшій крамниці
Два купці сиділо,
І туди чумак заходить
З мазницею сміло:

„Добрийдень вам, добрі люди!”
Та й зачав питати,
Чи нема у них принаймні
Дьогтю де продати.

„Нету, нету!”— купці кажуть
Та й, шельми, сміються:
—„Здесь не дьоготь, тільки дурні
Адні продаються!”

А чумак їм: „Та, нівроку ж,
Добре торгувалось,
Щойно два вас таких гарних
На продаж зостолось“.

С. Руданський

Вечірня пісня

Тихесенько вечір
На землю спадає,
І сонце сідає
В темнесенький гай.
Ой, сонечко ясне,
Невже ти втомилосьь,
Чи ти розгнівилосьь?
Ще не лягай!
Світи ще годину,
Бо рано ще спати,
Милуй нас, як мати,

Теплом огортай.
Ой, сонечко ясне,
Невже ти втомилосьь,
Чи ти розгнівилосьь?
Ще не лягай!
Без тебе так страшно
І темно на дворі,
Хоч місяць і зорі
Освітять наш край.
Ой, сонечко ясне,
Невже ти втомилосьь,

Чи ти розгнівилосьь?
Ще не лягай!
Не слухає сонце,
За гору сідає
І нам побсилає
На всю ніч — прщай!
Ой, сонце ясне,
Невже ти втомилосьь,
Чи ти розгнівилосьь?
Ще не лягай.

Самійленко.

СПОГАДИ

Розцвітала Україна
Як мак при долині,
Пташки в піснях щебетали
„Слава Україні!”

Кругом степ простягсь широко
Мов те чорне море,
В грудях серце жиєш б'ється
Вчувши рідну мову.

Як же тебе не любити
Україно—ненько
Степи рідні, Дніпро батько
Аж мліє серденько.

Луг великий, то Січ—мати,
Нові ворони
Жупан синій, штани жовті
Шаблі золоті.

Фе ір Філонік

с. Шубнів.

Павучки повітроплавці

Сонце світило так яскраво, повітря було таке прозоре й чисте, ніби знову повернулися літні дні.

Та хіба могла довго бути така погода, коли на дворі пізня осінь? Звичайно ні!

Це відчув навіть маленький павучок і почав готуватись до подорожі.

Він міцно ухопився передніми лапками за очеретину, і, повисши на ній, швидко випускав свої тонісінькі сріблясті нитки. Вітер сплутав їх у довге біле павутиння, зав'язав петлею і з силою потяг за собою.

Це й було „бабине літо“ — сиве волосся осені, що виблискувало в сонячній промінні. Павучок залишив очеретину і полетів над болотом на своєму білому повітряному кораблику. Поперед нього, позаду, з боків — звідусіль поспішали кудись такі ж, як і він, мандрівники — молоді павучки — повітроплавці.

Куди ж вони летіли і чого? Хто міг про це розповісти? Осінній вітер заносив їх у далечінь, як ніс він весною білий пух з тополь, як розсівав насіння кульбабок на зелених моріжках, як сіяв легке насіння верболозу по лугах і узліссях.

Павучок у цей день назавжди кидав свою рідну хатинку. Його мати залишалась на болоті. Вона не хотіла летіти і спокійно сиділа на своїй круглій, як колесо, павутині, чекаючи, коли ввіймається в її тенета муха.

Наш павучок, наче досвідчений пілот, сміливо керував своїм корабликом: перебігав з одного кінця ниточки на другий, підбирав канатик, розпускав павутину.

Він летів тепер вище всіх дерев. Які незнайомі місця! Низькі чагарники, чорні смуги зораного поля.

Сонце сховалось. Чорна хмара закрила півнеба. Раптом сильний холодний вітер помчав павучка до страшної чорної ріки.

Бідолаха падав прямо у хвилі... Але над самою водою вітер знову підхопив його вгору і поніс вздовж ріки.

Павучок побачив великий білий пароплав. Новий подух вітру кинув павутинку на щоглу.

„Бабине літо! Бабине літо! — почувся веселий, радісний голосок.

І павучок побачив на палубі маленьку дівчинку. Вона плескала в долоні і весело сміялась.

Та павучкові недовго довелося дивитися на дівчинку. Вітер відірвав його від щогли.

І знову перед ним було поле, освітлене косим промінням сонця, що заходило за обрій.

Недалеко летів другий павучок на такому ж повітряному корабликові. Їх ниточки

зачепились одна за одну, і павучки полетіли разом.

Але чомусь кораблик зробився дуже важким. Може це роса впала на нього?

Кораблик опускався все нижче і зачепився за гілку дерева.

Настав вечір. Навкруги було тихо, спокійно.

Вранці його розбудив пташиний крик. Це прямували на південь журавлі. Вони летіли низько і схвильовано перегукувались.

Який тихий, холодний був ранок! Сонце перебирало сріблясті нитки „бабиного літа“. Скільки їх розкидала за ніч осінь!

На траві, на кущах, на деревах. — всюди лежали ці білі кораблики. Вони не могли ще летіти, оббризані росю і обважніли від нічної вогкості.

Павучок розправив лапки, вмився і почав збиратися в дорогу. Зграя сойок сіла на дерево; пташки пронизливо галасували, ніби чогось сварились між собою. Їм теж був уже час летіти. Вони знялися, а натомість прилетіли дрозди. Це були вже останні птахи. Вони дуже поспішали і про щось голосно розмовляли своєю дзвінкою мовою.

Павучок нічого не зрозумів. Незабаром і вони подалися на південь, туди, до ріки.

Нарешті, сонце піднялось високо і востаннє зогріло всіх.

А вітер був ще сильнішим, ніж учора.

Павучок полетів. На нього війнуло знайомим запахом перегнилої трави, очерету, вологи.

Невже вітер знову понесе його в поля й ліси?

Ні, він більше нікуди не полетить! Хіба мало він мандрував, мало бачив світу?

І павучок почав швидко зсовувати свої нитки в клубок.

Кораблик повільно спускався. Павучок упав на очерет. Нарешті він знову на болоті! Як хороше пахне м'ята!

Він побачив тут ще багатьох молодих павучків — повітроплавців!

Вони метушились і поспішали зайняти кращі місця в очереті. Це були їхні зимові квартири. Паручок заліз у хатинку, теплу щилинку і причаївся. З ним його клубок шовкових ниток. Він почав плести собі теплу ковдру.

А вітер усе дув і дув. Як похмуро стало на болоті! Добре, що дрозди поспішили відлетіти. Жаби замовкли, поховалися в мул.

Нехай тепер вітер шарпає очерет. Павучкові байдуже.

Він своєчасно встиг спуститись і заткнути влаштуватись на зиму.

Зозуля

(ЗАКІНЧЕННЯ)

Час прибуття до нас зозулі, більш-менш, один і той самий — це квітень місяць, або початок травня, не залежно від того, холодні чи теплі дні чекають її в Україні. Це дуже рухливий, неспокійний і полохливий птах, але завше цікавиться тим, що робиться довкола нього.

Зозуля вибирає для себе власну ділянку в лісі і не любить, коли до вибраної ділянки прилітають ще інші зозулі. По своєму характеру це самітний птах, тому ми ніколи не бачимо зозуль по три — чотири пари разом. Цілий день зозуля легким льотом переноситься з дерева на дерево, шмигає по кущах, зазирає і в недалекі садочки на селі, і знову вертається до лісу. Це ненажерливий птах і весь день шукає собі їжу та здобич. Але в тій ненажерливості зозулі є головна користь птаха для лісового господарства, бо зозуля винищує багато шкідливих гусениць, а в тому числі і різних волохатих гусениць, яких не їдять інші птахи і які спричиняють велику шкоду в лісі. Треба зауважити, що рухливість зозулі залежить не від того тільки, що мусить шукати для себе поживу, вона з цікавістю придивляється і до того, де, коли і як малі пташки в лісовій її ділянці будують для себе гнізда і в якому стані ці гнізда. Тому заглядає вона і в садки по селах, а навіть, часом набирає відваги і зазирає до будівлі.

Таке контролювання чужих гнізд та інтимного життя дуже не подобається малим пташкам і вони завжди галасливими зграями стрічають і випроваджують непрошеного гостя, але, часом, і самі лякаються несподіваному налетові зозулі, бо вона по опірненню трохи подібна до хижого малого яструбка. Але зозуля просто цікавиться чужими гніздами та лякає малих пташок. Вона в той спосіб шукає для своїх майбутніх діток чужого помешкання, бо треба зазначити, що зозуля ніколи для себе гнізда не будує і свої власні яйця підкидає в чужі гнізда, найчастіше в гнізда малих пташок: плісок, камишовок, славок, синиці, коротків та інших. Через це пташки стають приневоленими ви-

хованцями чужої великою дитини. На нещастя малих пташок, яйця зозулі, в порівнянні до такого великого птаха, дуже малі не більші яєць дрібних птахів; крім того і своєю барвою, навіть рисунками, майже нічим не відрізняються від них. Тому мала пташка обороняє своє гніздо і протестує проти відкритого нападу зозулі; але коли зозуля крадькома яйце підложить, власники гнізда приймають його під свою охорону і разом зі своїми старанно висиджують нахабного вихованка. А зозуля підкидає своє яйце тихесенько, непомітно для батьків: коли батьки відлетять на поживу або з переляку залишать на хвилину своє гніздо, вона хутенько сідає, на чуже гніздечко і кладе маленьке яйце; а якщо умови не дозволять їй присісти, вона кладе яйце на землю, потім бере його дзьобом і доносить до гнізда. Щоб батьки не помилились в рахубі, вона викидає з гнізда одне яйце, на місце якого кладе своє, а відлетівши, ще деякий час приглядається гніздечку і потім вже не турбується над долею свого потомства. На другий день вона шукає вже іншого приміщення для другої дитини і розкидає так кілька десятків яєць, покладаючи усі труди та турботи виховання її дітей на чужих батьків. Молода зозуля вилуплюється з яйця завше на добу раніш ніж її названі брати та сестри і зараз же починає вимагати від батьків відпорядного корму. А росте вона хутко і потребує багато їжі, через що її дрібніші однолітки мусять голодувати, бо батьки не встигають носити поживу, щоб нагодувати своїх дітей і чужого потвора. Коли мала зозуля підросте, вона викидає названих братів з ріднього гнізда і залишається сама на утриманню добросумлінних малих пташок, аж поки не виросте і не покине назавжди місце свого виховання.

Трапляється, що зозуля підкидає своє яйце в таке маленьке дупло, що вигодована доросла зозуля не може звідти вилізти. І в такому випадку прибрані батьки приносять їй їжу, аж поки не прийде час відлету.

Тим пояснюється, що іноді в дуплах знаходять скелет птаха.

В неволі зозуля хутко приручається, бере з рук їжу і не лякається людей. Слід звернути увагу на анатомічну особливість її ніг: у неї два пальці направлені вперед, а два інші назад, як у дятлів, повзунів та папуг.

В середині серпня або у вересні зозуля знову відлітає до Південної Африки, або на південні острови Азії. В цих місяцях вона вже не кує, бо, як кажуть люди, вона пода-

вилася колосом і не може кувати.

Отже маємо дві зозулі: одна, що оспівана в народних піснях та в поетичних творах, — зозуля — віщування, зозуля то сумного, то веселого співу; друге — прозаїчна, правдива зозуля, пострах малих пташок, погана для своїх дітей мати, але дуже корисна для людського господарства. Ця друга ніколи не заступить собою зозулю — віщуню, яка споконвіку зжилась з народною творчістю...
ІВ. КУЛІШ.

Пригоди Івася Ласки

Розкажу вам, діти, казку про учня Івася Ласку. Лиш сидіте чемно—тихо, бо і вас це саме лихо що й його, може спіткати. Зачинаю вже казати. За один раз трудно й годі всі Івасеві пригоди розказати до ладу. З того, що зістане лишка ще була би груба книжка про Івасеву біду. Івась в школі перший рочок, не стоптав ще чобіточок, ще не з'їв сніданків сорок, а вже з ним такий то мороз, стільки лиха вже набрив, — розказати все — мало слів. Пан учитель у розпуці: неуспішний у науці, непосидючий на лаві, незгуртований в забаві. Все не буду, та не хочу, все давай счинити бучу, на всі боки тиче дулі, на лобу набив дві гулі, зірвав ніготь аж до сліз, десь на цях роздер свій ніст

ПЕРША ПРИГОДА

Якось раз в шкільний подвірок, це було у понеділок, з вигону приплився цап. Походив скрізь понад плотом, яму оминув з болотом, підбрав сінця шматок та кленовенький листок. А Івась лиш зирка оком, та штовха сусіда боком, поглянь, каже, он рогач.

Цап здоровий, бородач. Коли б скінчилась науки, Я б прибрав його у руки, полетів би я до додому та на цапові сидку. Задзвонив лише дзвіночок, Івась скочив на ганочок, через плечі взяв торбину, а у руни хворостину, зловив цапа в одну мить й верхи, мов козак, сидить. Кричить вчитель: Стій, Іване! бо біда на тебе гряде. Що ти робиш? Схаменись! Не муч бідної скотини, зараз злязь мені з цап ни, бо пожалієш колись. А Івась лиш блима оком, Цап із місця скоком, скоком. Це мені не першина, ще торік бувало в стаді я мов в війську на параді об'їжджав і барана. Цап летить прямо у ворота та спітнувся серед болота, пішла бризками вода, так злетів Івась з сивка. Бачить, що не переливка, що уже прийшла біда, лежить, стогне у болоті, повно в носі, повно в роті. Цап настромивши напелюх утікає, що є дух. Оце, діти, всім наука не чипайте звірини. Чемна буде з вас дитина, непоплямлена свитина і чистенькі штани.

Ф. Сахарський

14. 7. 42.

Івась грає, виграє—
Бровко сів та й наслукає.
Не потрібні йому ноти,
Грає Івась для охоти!

Слухай, Бровчику, втішайся,
Тільки сам не озивайся!
Не потрібно твого гласу, —
Дожидайся свого часу.

Івась грає, виграє,
А Бровко й собі співає!
Котик вміє теж співати,
Вміє казочку казати.

Та тепер наставив уха, —
Скрипочки пильненько слуха.
Добре наш Івасик грає,
Котик казку забуває.

Мишка десь в кутку шкребетъся
Кіт сидить не ворухнетъся!
Хай там мишка хоч і скаже, —
Кіт не чує і не бачить.

Творчість наших читачів:

НАД КОЛИСКОЮ

(Присячую синові Богданові)

Спокійно спи, маленький сину,
Не плач, крихітко мила...
В тяжку родився ти годину,
Як скрізь війна шаліла.
Спокійно спи, маленький сину...
В твою колиску місяць ясен
Крізь шибку заглядає,
А за віконцем старий ясен
Тихо листям має.
Спокійно спи, маленький сину...
На небі зорі світять ясні,
А в садочку соловей
Тобі пісні співа прекрасні, —
Не розплющуй же очей, —
Спокійно спи, маленький сину...
Ти вже заснув і сплющив очки,
І дишеш тихо... рівно...
В блакиті срібнії дзвіночки

Видзвонюють чарівно.
Спокійно спи, маленький сину...
Безжурно спи, моя дитино,
Смуток хай розвіє ліс!
Не знаєш ти ще України,
То й не знаєш горя й сліз.
Спокійно спи, маленький сину...
Як виростеш і, книжку в руки
Узявши, прочитаєш,
Тоді батьків страждання й муки
Відчуєш і пізнаєш.
Спокійно спи, маленький сину...
Рости ж, Богдане любий сину,
На втіху Батьківщині;
Люби й шануй святу руїну,
Будь сином України!
Рости ж, Богдане любий, сину...

Дубно, 3 червня 1942 р.

Олексій Сацюк.

Розкажи мені

Розкажи мені, гаю—дїброво,
що, як дівчина визирається в річку,
з ким це в тебе та вічна розмова,
як у день, так і в темную нічку?
Шепотять щось усе твої віти
і листочки ведуть дружню мову,
лопотять про щось мило, як діти,
то поважно гуторять що знову.
З ким розмова? Від тебе не скрию:
Часом в маю зелену хатину
по шаленім танку—буревію

вітерець приліта на часинку.
Ох! Й розкаже тоді стільки дива,
і від його буйного пориву
розгойдаються соннії віти.
А часом стомившись, ледя диха,
У калини присяде на чубі
отоді в нас розмовонька тиха
і шептання веселі та любі.

Ф. Сахарський.

8. 7. 1942 р.

Женці

Вийшли женчики на лан,
принесли водиці дзбан,
розмістились на загоні,
блиснули серпи в долоні.
Житечко густе як гай,
в праці Боже помагай.

Палить сонце без упину.
Болять руки ломить спину,
призатихли і пісні,
все кладуть женці жмені,
виростає з жменів сніп,
а з снопів вже вежі кіп.

Ну! Пора і на обід!
Рукавом змахнули піт,
попоїли й на годинку
прилягли до відпочинку.
Махни, вітре, махом крил,
дай нових набратись сил.
Стало сонце над обрієм,
уже пестить, а не гріє,
відгукнулися женці,
а ми ловим вже кінці
„Вже сонечко над вербами,
пусти, пане, нас хоть з ребрами.

Ф. Сахарський.

КОМАР

(Ісценізована пісня — забава)

ор дівчат:
„Ой, що за шум учинився?
Комар з мухою жинився!

ор хлопців:
Ой де ж там, де ж там, де ж там
Комар з мухою жинився? (2 рази)

ор дівчат:
Муха не вміє варити,
Ані прясти, ані шити.

ор хлопців:
Ой де ж там, де ж там, де ж там
Коло комаря ходити? (2 рази)

Комар: (вбігає)
З мухою не хочу жити,
Краще під лісок летіти (вибігає)

ор разом:
Ой, де ж там, де ж там, де ж там
В хаті комареві жити? (2 рази)

ор дівчат:
Ой, стукнуло щось у лісі
При зеленому горісті (злякано)

ор хлопців: (заспокоюючи)
Ой де ж там, де ж там, де ж там,
При зеленому горісі? (2 рази)

ор хлопців:
Дуб на дуба похилився,
Упав комар та й убився,

ор разом:
Ой де ж там, де ж там, де ж там,
Упав комар та й убився? (2 рази)
(Комаря вносять на сцену, кладуть посередині. Літає муха)

ор дівчат:
Прилетіла муха з хати,
Комарика рятувати.

ор разом: (стоять довкруги комаря і співають):
Ой, де ж там, де ж там, де ж там,
Комарика рятувати? (2 рази)

Муха (побиваючись коло комаря):
Ой, комарю, рідний брате,
А де ж тебе поховати?

ор разом: (заклопотано):
Ой, де ж там, де ж там, де ж там,
Комарика поховати (2 рази)

Комар: (удає слабого):
Поховайте мене в лісі
При зеленім, при горісі.

ор разом:
Ой де ж там, де ж там, де ж там,
При зеленім, при горісі (2 рази):

Комар:
Будуть дівки гриби брати,
Будуть мені там співати:

ор разом:
Ой де ж там, де ж там, де ж там,
Комарика поминати (2 рази):

112

Комар:
Будуть хлопці дрова брати
Будуть мене поминати.

ор разом:
Ой, де ж там, де ж там, де ж там
Про комарика співати? (2 рази)

ор дівчат: (сплескують руками хитують головами):
Ой, що ж бо то запокійник,
Чи то гетьман, чи полковник?

ор хлопців (насмішкувато):
Ой де ж там, де ж там, де ж там,
Чи то гетьман, чи полковник (2 рази)

Муха ображена:
То не гетьман, не полковник.
То мій милий верховодник

ор разом:
Ой де ж там, де ж там, де ж там,
Мухи вірний верховодник (2 рази):

ор дівчат:
Отут лежить його тіло,
Те, що з дуба полетіло.

ор разом:
Ой де ж там, де ж там, де ж там,
Що з висока полетіло (2 рази):

Муха: (тужить над комарем):
Що ж самій мені робити,
Сяду тут, буду тужити...

ор разом:
Ой де ж там, де ж там, де ж там.
За комарем та тужити? (2 рази):

Комар: (ривається на ноги):
Ні, не хочу ще вмирати,
Свою милу покидати!

ор разом:
Ой де ж там, де ж там, де ж там,
Свою жінку покидати. (2 рази)

Комар:
Не плач, мила не журися,
(підходить до мухи)
Сюди, туди, повернися,

ор разом: (жваво)
Ой де ж там, де ж там, де ж там,
До комаря прогорнися. (2 рази):

ор хлопців:
Гей миряне! Всіх збирайте!
Муху з комарем еднайте!

ор дівчат:
Ой де ж там, де ж там, де ж там,
Муху з комарем еднайте! (2 рази)

ор разом: (побравшись за руки танцюють)
Всі весело погуляєм,
Про комаря заспіваєм,
Ой де ж там, де ж там, де ж там,
Про комаря заспіваєм (2 рази)
(Скінчивши пісню—забаву можна по-
чати знову). Петро Зінченко.

Гра та РОЗВАГИ

СКРАКЛІ

Для цієї гри треба приготувати з дерева 10 обручків, кожний не довше 15 до 16 см. та не грубше від 5 до 6 см. і стільки палиць, скільки буде гравців. Кожний гравець може мати по дві і більше палиць. На рівному місці обкреслюють два квадрати — городи, один від другого на кроків 20—30. Величина городів та віддал між одним та другим залежить від умови гравців. В кожному городі укладають на різні способи п'ять обручків, наприклад: 1) 5 свічок, 2) брама подвійна, 3) брама з вартовими, 4) брама з підпорками, 5) паровоз, 6) гармата з вартовим, 7) гармата, 8) вежа, 9) свічка на підставці, 10) криниця відкрита, 11) криниця закрита,

12) зірка перша, 13) зірка друга, 14) змійка з піднятою головою, 15) змійка спить.

Всі гравці діляться на два рівні гуртки (можна грати в двох), витягають жеребок, кому першому починати. Гра полягає на тому, щоб вибрати з городу супротивника всі обручки. Як що грає по два і більше гравців, в кожному гурті, то спочатку вибивають гравці одного гурту, а потім б'є другий гурт. Виб'є один гурт обручки другому зараз же ставить іншу фігуру, аж поки не виб'ють всі умовлені на початку фігури. Той гурт, що першим виб'є умовлене число фігур, вважається переможцем; поконані відбувають установлену на початку гри кару.

РОЗБИТА ШИБА

Одного разу лопнула в нашому вікні велика шибя. Покликали старенького шкляра.

— Дивне явище — промовив шкляр, розглядаючи скло, — якщо додамо ще три прями тріщини, всі утворені кавалки скла будуть трьохкутниками.

Любі читачі! Чи не покажете ви на рисунку, як мають пройти ці три додаткові тріщини?

РЕБУС №1

Приказки.

1. Чого Івась не гавчився, того й Іван не буде знати.
2. За школярську науку цілуйте, діти, батька й матір у руку.
3. Шануй вчителя, як родителя.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ВЕРЕСЕНЬ

2. IX. 1709 — помер у Бендерах гетьман Ів. Мазепа	13. IX. 1919 — Умер історик українського мистецтва Кость Широцький
9. IX. 1769 — народився батько нового українського письменства І. Котляревський.	15. IX. — Умер український драматург Іван Тобілевич (Карпенко Карий)
12. IX. 957 — гостина княгині Ольги в Царгороді.	16. IX. 1658 — Гадяцька умова гетьмана І. Виговського — Україна самостійна держава.
13. IX. 1693 — Умер Архієпис. Чернігівський Лазар Баранович, український письменник.	22. IX. 1918 — Відкрито в Києві український університет.
	30. IX. 1877 — Умер український учений Осип Бодянский.

Виходить один раз на місяць.

ЦІНА ОДНОГО НОМЕРА 4 крб.

Українське Видавництво „Волгін” в Рівному. Друкується в Окружній Друкарні. Дир. В-ва ІВАН ТИХТОР. Головний редактор П. ЗІНЧЕНКО. Головний редактор приймає інтересантів від 11-12.

Адреса редакції і адміністрації: РІВНЕ, вул. Німецька 89.

РКМ кн. 23133/9
12 496